

NOVIČE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 31. januarija 1855.

List 9.

V senožetih naših leži še veliko mertvega zaklada.

(Konec.)

Našteli smo zdaj vse rastline — trave, detelje in druge zeliša — ktere dobre, pa tudi take, ktere slabe senožeti in pašnike delajo, da jih zdaj gospodarji popolnoma poznajo.

Da pa si napravimo dobro in gosto travo, ni zadosti, da sejemo le dobre trave, ampak treba je pred vsem, da zemljišče, ki ima senožet biti, prav pridno obdelujemo, to je, da svet prav na globoko zrahljamo (prekopljemo, izorjemo in povlečemo) in, kar naj bolj moremo, zemljo zdrobimo, sčistimo in na plan denemo. Vse to pa je treba storiti zato, ker tiste trave, ki jih štejejo k stanovitnim, s koreninami veliko globokeje sežejo, kakor eno- ali dveletne žita, in ker senožeške trave prvi čas počasi rastejo in jih tedaj plevél lahko zaduši, ako zemlja ni do dobrega očišena bila. Sicer pa je treba tak svet, ki se ima v senožet predelati, popred prav dobro pognojiti.

Po tem se sejejo trave. Kako naj se to stori, v kolikšni meri in kdaj, bomo govorili v drugem spisu, ki nam ga je gosp. senožetni inženir Preuschen podal, da ne bomo ene reči dvakrat razlagali.

V čem pa obstoji daljno oskerbovanje senožet in pašnikov? Vse dela, s kterimi hočemo si dobre senožeti ali pašnike napraviti in jih tudi dobre ohraniti, pa obstojé v sledečem:

1. Da premokro ali močirno zemljo denemo na suho, to je, da branimo, da se preobilna voda ne more stekati na senožet, ali da tisto vodo, ki je ima senožet preveč, odpeljujemo po odprtih grabnih ali podzemeljskih cevih (po drenaži).

2. Da skušamo zmiraj več dobre parsti na senožetih si napraviti, to je, da potresamo večkrat mešanega gnoja, parsti, cestnega blata, blata iz grabnov, svečarskega pepéla in enacih stvari po senožeti, in da ob pravem času napeljujemo gosto mlakužo nanje, ki ima dokaj zemljin v sebi, ktere popuša na senožeti.

3. Da pokončujemo plevél in mah z ojestro brano (naj bolje z obteženo brabantško), da v jeseni ali spomladi sejemo na povlečene kraje travnih semen, da senožet včasih gnojimo z dobro mešano parstjo, ali da nektere bolj škodljive rastline izrujemo. Ako je senožet le zlo plevélna, je prav, da se začasno preorje v njivo.

4. Da senožet večkrat gnojimo po različnosti zemlje ali s prahom mineralskih stvari, kakor z apnom, gipsom, gnojno soljo, s pepéлом, cestnim blatom, mešano zemljo itd., ali z dobro podelanim gnojem ali z gnojnico. Od vsega tega bolj natanko bomo govorili drugikrat.

5. Da po suhih senožetih in posebno po spašnikih sa dimo drevje ali germovje, in jih obdajamo z živimi mejami.

6. Da vode napeljujemo nanje, ako nam je le mogoče, ker voda je prvi živež rastlinam. Tudi od tega bomo še bolj natanko govorili.

To so poglavitne dela na senožetih in spašnikih — to so pa tudi potrebne dela, da vzdignemo iz njih tiste zaklade, ki v njih zakopani in tedaj mertvi ležé, namesto da bi nam dvakrat, petkrat ali tudi desetkrat več merve in otave dajali, ktera je prva potreba za več in bolje rejene živine.

Naj bi umni gospodarji na vekomaj tisti napčni misli slovó dali, ki je le preveč še dandanašnji navadna, da travnik je zato naj bolji, „ker ni ž njim nič opraviti“.

(Po Hlubek-u.)

Gospodarske skušnje.

Da mlade kokoši pozimi jajca nesó.

Kakor je gotovo, da mraz kokoši zaderzuje, da ne nesó jajc, tako gotovo je tudi, da gorkota to pospešuje. Mnogi kmetje imajo za tega voljo kokoši pozimi v hiši. Vendar gorkota sama ni zadosti, siliti kokoši da bi nesle; temu še le pripomaga njih piča. Tedaj je nekoliko umetnosti treba, da se to izpelje. Pomogleji so pa sledeči:

1. Potrebno je, da se kokošja piča — in nar bolj za to je ječmen — vsikdar toliko praži (rošta), da popolnoma rujav postaja.

2. Pražen (rostan) ječmen se zamore tudi nekoliko zavreti, pa potem kokošim jesti dati; voda pa, v kteri so ječmen kuhali, naj se jim za pitje postavi.

3. Poleti naj se nabere mladih semenskih kopriv, ki naj se posušé; pozimi pa naj se zavrejo in kokošim polagajo.

4. Nar boljše nesejo kokoši, kakor nekteri terdijo, če se drobno zrezani kruh nekoliko praži, in potem v malo vina pomočen kokošim jesti daje.

Postava zastran gosenc.

Vidi se povsod in vsak umen gospodar dobro vé, kako hudo gosence sadno drevje poškodujejo, cvet in perje njegovo pojedajo, in tako veliko sadja pokončajo. Govorilo in pisalo se je že veliko o tem, in krepko se je posestnikom vertov in sadovnjakov priporočevalo, da naj trebijo in obirajo na pomlad požrešne gosence in njih mešičje po drevji in zelinji. vendar skorej le neverjetnim ušesom se je pridigovalo; Le malo pridnih gospodarjev skerbi za to; večidel nemarnih gleda le mešičja polno drevje, pa ne stegne roke, da bi gnjezdica teh gnjusobnih merčesov pokončal. Tudi če le ta ali uni gospodar gosence po svojem drevji pobira in pokončuje, ne pomaga veliko: ker gosence, ko so zelinje enega verta pojedle, hitro na sosedovo drevje zlezejo, ter ondi znovega začno pojedati vse. Neobhodno potrebno je, da vsi posestniki in vsa sosedščina gosence trebi in pokončuje po vertih in poljih, če hoče ta gerdi merčes popolnoma iztrebiti in pokončati.

Ker si pa nemarni ljudje ne dajo po prijaznih navsvetih dopovedati, da bi storili prostovoljno, kar je

njim in sosedom svojim očitno koristno, naj bi se k temu prisilili!

Lepo je na Francozkem vpeljana. Tam je od gosposke zapovedano, da gospodarji vsi morajo gosence trebiti.

Glasijo se pa te postave takole:

1. Tisti, ki opuščajo po vertih in poljih gosence trebiti, zapadejo kazni od 1 do 5 frankov. (Postava od 23. aprila 1832, člen 95.)

2. Vsak posestnik, najemnik ali kdor koli lastno ali ptujo kmetijo oskerbuje, mora gledati, da do 20. februarja vsakega leta drevje in zelinje je vsih gosenc čisto otrebljeno. (Postava od 26. marca leta IV. člen 1.)

3. Gnjezdica in mešičje, ktere se z dreves, germov, živic itd. poberejo, se morajo koj sožgati, pa na takem mestu, kjer ogenj ne more do drevja, gojzodov, resja ali do pohištev se razširjevati.

Župani in njih pomagavci morajo gledati, da se te postave natanko izpolnujejo, ter oni so odgovorni za vso škodo, ktera bi po njih zanikernosti se pripetila.

Ako posestniki ali najemniki opustijo do določenega časa gosenc iztrebiti, zamorejo župani na njih stroške delavce najeti, ki gosence otrebijo; zavaljo tega pa, da zanikerni posestniki morajo te delavce plačati, niso oprosteni predpisanih kazni na dnarjih. (Postava ravno tam, člen 7.)

Niso li te postave pamétne in koristne? Kako bi bilo, ko bi slavna c. k. kmetijska družba na dotičnem mestu sprožila in prosila, da bi se enake — kmetijstvu tako potrebne — postave tudi za naše dežele vpeljale *)? J. Š.

Starozgodovinski pomenki.

Korant — Kurent.

Basnosloven pretres od Davorina Terstenjaka.

(Dalje).

Še podamo tukej dokazek Wisemanov**), ker je točen in temeljit. Njegove besede se tako glasijo:

Tretji človeški rod, o katerem Aristotel govori, so Traki. Po mojem mnenji je že težje določiti, kaj pod tim imenom zapopada, čeravno je očitno, da je narod razumel, ki se je po posebni barvi in postavi tako razločeval od drugih, da ga je imenoval. To bi nas opravičilo misliti, da se je z narodom olivine barve ali mongolskim rodом ujemal — edinim narodom, ki ga sicer ne nahajamo v njegovem razverstenji človeških narodov, akoravno ni misliti, da bi ga ne bil poznal. V tem mnenji me pa poterjuje še bolj sledeče: Pervič: Aristotel v svojem narodopisu popisuje narode posebno po barvi, in ker smo v že omenjenih verstah skrajine (extreme) našli, mora ta narod srednje barve biti, ki po vsem se razločuje od gerške. Vendar se nahajajo v Juliju Firmiku verstice, ki so jih sicer tolmačniki Aristotela prezerli, ki nam ravno tisto trojno razverstenje in barvo vsakega naroda razodevajo. „Pervič tedaj“ — tako piše — „je soglasje v značaji in barvi človeških narodov, ker za verjetno velja, da pomnogoverstnem

*) Dobro postavo, ki zapoveduje, da naj se spomladi sadne drevesa pridno trebijo gosenc, že imamo na Krajskem, in gotovo jo imajo tudi drugod, ker povsod je le predobro znano, koliko škodo napravljajo gosence drevju. Pa ker same postave ne opravijo vsega, ako lastna pridnost in lastni um posestnikov sadnega drevja ne pripomore, je lani sl. deželno poglavarstvo na enako prošnjo, kakor jo gosp. dopisnik nasvetuje, kmetijski družbi odgovorilo: naj se posebno ljudstvo podučí, da bo zapopadlo svoj lastni dobiček. Vred.

**) Wiseman Zusammenhang der Ergebnisse wissenschaftlicher Forschung mit der geoffenbarten Religion deutsch von Dr. Hanneberg str. 126. itd. Pis.

uplivu zvezdja so postali značaji in barve človeške in da ték zvezd po posebnem načinu umetnega risanja obrise človeških teles izobrazuje, to je, da luna belo, Mars rudečo, Saturn černo barvo daje; zakaj nek se v Etiopii vse černo, v Germanii belo, v Tracii vse rudeče rodi?“

Po tem bi bilo misliti, da bakrena ali olivina barva je bila razločivni značaj traškega naroda, in da tedaj se je ujemal s tistim rodом, ki ga mongolskega imenujemo. Drugič: Homer je Trake za *ἀκρόκομος* popisal, to je, kot take, ki lasé edino le na temenu glave imajo. To je popisu, ki nam je od značajev gerškega in germanskega rodú znan, popolnoma nasprot, ker ti imajo veliko las; je pa očitno znamenje Kalmukov, da, kakor drugi mongolski narodi, brijejo tudi oni glavo in le majhen šopek na temenu pušajo.

Tretjič zamoremo to svojo misel tudi z nekim drugim spisom Aristotelovim poterčiti, kjer omenja, da je neki narod med Traki tak sirov, da ne zna dalje kot do številke 4 šteti. K ti opazki verh tega, da je iz nje očitno, da Traki niso bili samostojen narod, ampak mešanca več plemen, dostavljam le še, da enaka nevednost se tudi je pri družih ljudstvih mongolskega naroda zvedila, na priliko, pri Kamčadalih. Zares je težko zapopasti, da pelasgiške ali germanske plemena, ktere, kakor se iz soglasja njih številoslovja s številoslovjem južne Azije razvidi, so še le po znajdbi tega številoslovja in po dosežbi neke omike od edinstva se odtergale, bi se bile pogreznoile v tako žalostno divjaštvo!

Še več družega bi vedil omeniti, na priliko, da je Shamanizem v verozakonu Tesalcov vladal, in da se znajdba jezdarstva ravno ti deželi pripisuje, — vse to opominja na sorodovino s tistim narodom, ki prebiva v severni in srednji Azii. Ni mi treba omeniti, da meje med tem krajem in Tracijo so tako malo določene, da so jih stari pisatelji večkrat prezirali. Verjetno je tedaj, da stanovnikom Tracije so bili kočovniške plemena tistega naroda primešane, ki je olivine ali bakrene barve, ktere sta Aristotel in Juli Firmik po pravici v različno versto postavila“.

Tako piše visokoučeni kardinal Wiseman. Temu še dostavljamo, da se je gerška Artemis pri Trakih velela Bendis in da so bili enaki njeni prazniki z unimi frigiške Kybele in Sebacia²⁾. Druga boginja je bila Kctys, ktera je tudi imela častje divje poltenosti. Tudi imena mest, na priliko, Druphega, Prista, Tegra, Ardiscus itd. imajo poseben jezičen značaj in posebno sestavo.

Iz tih opazk vidimo, da ni še vse določeno, čeravno matadori znanosti so govorili. Tudi tem se je godilo, kakor talijanski pesnik poje:

„Trattando l' ombre come cosa salda;“

zato naj nam nikdo za zlo ne jemlje, ako tudi nam tam pa tam ktera spodletí³⁾. Naj bo vsak pravi-

1) Lucian Jupiter Tragoedus poglav. 8., Livi XXXVIII. 41. Strabo X.

2) Strabo X. str. 190. Virgil „Catalecta“ V. 19.

3) Marsikteremu naših častitljivih bravev se smešno zdí, da, ako smo mi potomci Indov, se toliko spremenov najde v stroji jezika in tudi v imenih božanstev. Tim damo besede ostroumnega Heerena premišljavati, ktere je govoreč od pokoljenja Egipčanov izustil: Wäre aber auch eine Abstammung der Aegypter von den Indiern historisch erwiesen, was sie nicht ist, und schwerlich je sein wird (stari gerški pisatelji pa so mislili, da so, ker Philostrat v življenji Apollonia IV. pravi: „Indi so nar modrejši med umerljivimi, Aethiopi pa so kolonisti tega naroda“) so wäre damit der eigenthümliche Gang der ägyptischen Kultur keineswegs geläugnet. Nur der Keim wäre herübergebracht worden, der in einem andern Boden sich anders entfalten musste, als in dem indischen. Denn nie vergesse es der Leser, dass hier von dem Zeitraume, nicht von Einem, sondern von vielen Jahrhunderten die Rede ist. Auch aus Egypten wurden solche Keime wieder nach Griechenland verpflanzt, und wie ganz ganz anders waren die Früchte, die sie hier trugen, als an den Ufern des Nils? (Herren „Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Völker der alten Welt. I. Theil.“ Göttingen 1824 str. 380.) Pis.